PIERWSZA ŁAWKA · ZESTAW DZIAŁOWY · JĘZYK POLSKI · KLASA 1 LO I TECHNIKUM · ZAKRES PODSTAWOWY

Dział 7. Język i komunikacja

Znak i znak językowy, język jako system znaków, akt komunikacji językowej, funkcje tekstu, etykieta językowa. Dziewięć kart: teoria z wzorcowymi odpowiedziami, ćwiczenia, zadania typu maturalnego, dwie kartkówki (A i B) i sprawdzian (A i B) – z kluczem i zasadami oceniania.

Karta	Temat	Zadania
1	**Język i komunikacja – najważniejsze wiadomości** Teoria w pigułce, wzorcowe odpowiedzi, rozgrzewka	4 zad. 11 pkt
2	**Język i komunikacja – ćwiczenia** Ćwiczę umiejętności z działu	5 zad. 20 pkt
3	**Język i komunikacja – zadania typu maturalnego** Polecenia i punktacja jak na maturze 2027	5 zad. 9 pkt
4	**Kartkówka 1: znak i akt komunikacji – grupa A** 15 minut · 8 pkt	3 zad. 8 pkt
5	**Kartkówka 1: znak i akt komunikacji – grupa B** 15 minut · 8 pkt	3 zad. 8 pkt
6	**Kartkówka 2: funkcje tekstu i etykieta – grupa A** 15 minut · 7 pkt	3 zad. 7 pkt
7	**Kartkówka 2: funkcje tekstu i etykieta – grupa B** 15 minut · 7 pkt	3 zad. 7 pkt
8	**Sprawdzian: Język i komunikacja – grupa A** 45 minut · 27 pkt	8 zad. 27 pkt
9	**Sprawdzian: Język i komunikacja – grupa B** 45 minut · 27 pkt	8 zad. 27 pkt

JAK KORZYSTAĆ Z ZESTAWU

- Karta 1 przypomina najważniejsze wiadomości z działu i pokazuje wzorcowe odpowiedzi z wyjaśnieniem – od niej warto zacząć.
- Karta 2 to ćwiczenia na tekstach, a karta 3 – zadania w formule matury 2027 (polecenia i punktacja jak w arkuszach CKE).
- Karty 4–7 to dwie kartkówki (po 15 minut), każda w grupach A i B. Karty 8–9 to sprawdzian (45 minut) w grupach A i B – te same typy zadań i ta sama punktacja, inne treści.
- Klucz na końcu zestawu zawiera odpowiedzi i zasady oceniania zadań otwartych w stylu CKE (co daje 1 pkt, a co 2 pkt).
- Osobny plik „Powtórka" zbiera najważniejsze pojęcia, lektury i konteksty, typowe błędy i test „Sprawdź się".

Materiał oryginalny. Podstawa programowa LO i technikum w brzmieniu z 2024 r. (Dz.U. 2024 poz. 1019). Wymagania: II.3.1–II.3.3, II.3.9, I.2.1–I.2.2, III.2.4. Pisownia według zasad od 1.01.2026. Do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami.

PIERWSZA ŁAWKA

Język i komunikacja – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, wzorcowe odpowiedzi, rozgrzewka

KARTA 1/9

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 11 pkt

PRZYPOMNIJ SOBIE

- **Znak** to coś, co odsyła do czegoś innego. Rozróżniamy: **oznakę** (symptom, związek naturalny, np. dym → ogień, gorączka → choroba), **ikonę** (podobieństwo do tego, co oznacza, np. piktogram roweru na ścieżce) i **symbol / znak umowny** (związek ustalony przez ludzi, np. czerwone światło, litera, wyraz).
- **Znak językowy** jest **dwustronny** (forma – brzmienie lub zapis + znaczenie), **umowny** (nic w brzmieniu wyrazu *stół* nie łączy się z meblem – dlatego w innych językach ten sam przedmiot nazywa się inaczej) i **linearny** (głoski i wyrazy następują po sobie).
- **Język jest systemem znaków**: ma skończony zasób elementów (głosek, morfemów, wyrazów) i reguły ich łączenia (gramatykę). Dzięki temu z ograniczonej liczby elementów tworzymy nieograniczoną liczbę nowych wypowiedzi.
- **Akt komunikacji językowej** ma sześć składników: **nadawca** (kto mówi/pisze), **odbiorca** (do kogo), **komunikat** (wypowiedź), **kod** (język wspólny obu stronom), **kontekst** (to, o czym mowa, i sytuacja, w której się mówi) oraz **kontakt** (kanał: rozmowa, telefon, list, czat).

Funkcja tekstu	Na czym się skupia	Po czym ją poznać	Przykład
informatywna (poznawcza)	na rzeczywistości, o której mowa	zdania oznajmujące, fakty, liczby, słownictwo neutralne	Pociąg odjeżdża o 7.15 z peronu 2.
ekspresywna	na nadawcy – jego uczuciach i ocenach	wykrzyknienia, słownictwo nacechowane, zdrobnienia, 1. osoba	Ależ ten film mnie zachwycił!
impresywna (w tym perswazyjna)	na odbiorcy – ma go skłonić do działania lub zmiany zdania	tryb rozkazujący, pytania, zwroty do adresata, argumenty	Zapisz się na warsztaty – zostało pięć miejsc!
poetycka	na samym komunikacie – jego formie	rytm, rym, gra słów, nietypowy szyk, metafora	hasło lub wiersz, w którym ważne jest brzmienie

- Jeden tekst zwykle pełni **kilka funkcji naraz** – mówimy wtedy o funkcji **dominującej**. Reklama informuje (cena, termin), ale przede wszystkim przekonuje (funkcja impresywna, perswazyjna).
- W zakresie rozszerzonym dochodzą funkcje **fatyczna** (podtrzymanie kontaktu: *Halo, słyszysz mnie?*) i **magiczna** (słowo ma sprawczą moc: formuły przysięgi, zaklęcia, *ogłaszam was mężem i żoną*).

- **Etykieta językowa** to zwyczajowe zasady grzecznościowego mówienia i pisania: powitanie i pożegnanie dopasowane do sytuacji, formy adresatywne (*Pani Profesor, Szanowny Panie*), zwroty *proszę, dziękuję, przepraszam*. W e-mailu do nauczyciela lub urzędu: temat wiadomości, zwrot grzecznościowy, rzeczowa treść, podpis.

PRZYKŁADY Z WYJAŚNIENIEM

Przykład 1. Wskaż nadawcę, odbiorcę, kontakt i funkcję dominującą komunikatu: napis na drzwiach sklepu *Wrócę za 10 minut!*
Nadawca – sprzedawca, odbiorca – klienci, kontakt – napis (pismo), kontekst – chwilowa nieobecność sprzedawcy. Funkcja dominująca: **informatywna** (informuje, kiedy sklep będzie otwarty). Wykrzyknik dodaje odrobinę ekspresji, ale nie zmienia celu komunikatu.
Jak myśleć: zapytaj, **po co** powstał komunikat – żeby coś przekazać, wyrazić czy kogoś do czegoś skłonić.

Przykład 2. Czy odcisk łapy psa na śniegu jest znakiem umownym? Uzasadnij odpowiedź.
Nie. To **oznaka** (symptom): łączy się z psem związkiem naturalnym – nikt się nie umawiał, że ślad ma coś znaczyć, i pies nie „nadawał" go celowo. Znak umowny wymaga konwencji przyjętej przez ludzi (np. znak drogowy „uwaga, zwierzęta").

Przykład 3. Wyjaśnij, dlaczego zdanie *Czy mógłbyś zamknąć okno?* pełni funkcję impresywną, choć ma formę pytania.
Nadawca nie pyta o możliwości odbiorcy, tylko grzecznie **prosi** o wykonanie czynności. Forma pytania łagodzi prośbę (etykieta), ale celem wypowiedzi jest wpłynięcie na zachowanie odbiorcy – to funkcja impresywna.
Za co CKE daje punkt: za wskazanie celu wypowiedzi (skłonienie odbiorcy do działania), a nie za samo nazwanie funkcji.

ZADANIA

Zadanie 1. Przyporządkuj przykładom rodzaj znaku. Wpisz literę: a) oznaka, b) ikona, c) znak umowny. ___ / 4 pkt

1. rumieniec na twarzy osoby zawstydzonej — a) oznaka
2. piktogram słuchawki przy numerze telefonu — b) ikona
3. zielony krzyż nad drzwiami apteki — c) znak umowny
4. kałuże na chodniku po nocy

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

Zadanie 2. Uzupełnij zdania nazwami składników aktu komunikacji. ___ / 3 pkt

kod kontaktem odbiorca nadawca kontekstem

1. Język, którym posługują się obie strony rozmowy, to _____.
2. Rozmowa telefoniczna i list różnią się _____, czyli kanałem przekazu.
3. Osoba, do której kierujemy wypowiedź, to _____.

Język i komunikacja – ćwiczenia

Ćwiczę umiejętności z działu

KARTA 2/9

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 20 pkt

Zadanie 1. Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

___ / 4 pkt

Obrazki zamiast słów?

Wiele osób pisze dziś więcej wiadomości, niż wypowiada zdań na głos. Rozmowa na czacie przypomina rozmowę twarzą w twarz – jest szybka, potoczna, pełna skrótów – ale brakuje w niej tonu głosu, mimiki i gestów. To właśnie one w rozmowie podpowiadają nam, czy ktoś żartuje, czy mówi poważnie.

Małe obrazki i emotikony próbują tę lukę wypełnić. Uśmiechnięta buźka po zdaniu *Znowu się spóźniłeś* zmienia wyrzut w przyjacielską zaczepkę. Obrazek działa tu jak uśmiech w rozmowie: nie dodaje nowej informacji o świecie, lecz mówi, jak nadawca chce być zrozumiany.

Kłopot polega na tym, że znaczenie obrazków nie jest nigdzie spisane. Jedni odczytują ikonkę z przymrużonym okiem jako żart, inni – jako kpinę. Umowa, na której opiera się każdy znak, bywa tu zawarta tylko w wąskim gronie: w klasie, w rodzinie, w grupie znajomych. Poza nim ten sam obrazek może wywołać nieporozumienie.

Czy obrazki wyprą słowa? Raczej nie. Język ma coś, czego nie mają pojedyncze ikonki: reguły, które pozwalają z kilkudziesięciu tysięcy wyrazów budować zdania nigdy wcześniej niewypowiedziane. Obrazek może wzmocnić emocję, ale trudno za jego pomocą wytłumaczyć, dlaczego nie przyjdziemy na spotkanie albo co sądzimy o przeczytanej książce.

Tekst przygotowany do zestawu.

1.1. Wyjaśnij, jaką rolę w wiadomości pełnią według autora obrazki i emotikony. Odpowiedz jednym zdaniem.

___ / 1 pkt

1.2. Na podstawie akapitu 3. wyjaśnij, dlaczego obrazki mogą prowadzić do nieporozumień. Użyj słowa umowa.

___ / 1 pkt

1.3. Podaj jedną cechę języka, której według autora brakuje obrazkom. Zacytuj fragment, w którym o niej mowa.

___ / 2 pkt

Podgląd • Pierwsza Ławka

Zadanie 2. Przeczytaj tekst i wykonaj zadania. ___ / 7 pkt

Wiadomość do nauczycielki

Temat: Prośba o przesunięcie terminu oddania referatu

Dzień dobry, Pani Profesor,

zwracam się z uprzejmą prośbą o przesunięcie terminu oddania referatu o *Antygonie* z piątku na poniedziałek. W tym tygodniu reprezentuję szkołę w zawodach pływackich i wracam do domu dopiero w czwartek wieczorem. Referat mam w dużej części gotowy – brakuje mi jeszcze zakończenia i bibliografii.

Będę wdzięczna za informację, czy jest to możliwe.

Z wyrazami szacunku
Zuzanna Malinowska, klasa 1b

Wiadomość e-mail – tekst przygotowany do zestawu.

2.1. Uzupełnij opis aktu komunikacji, którego częścią jest ta wiadomość. ___ / 4 pkt

1. nadawca: _____
2. odbiorca: _____
3. kontakt: _____
4. funkcja dominująca: _____

2.2. Wypisz trzy elementy wiadomości, które świadczą o przestrzeganiu etykiety językowej. ___ / 3 pkt

_____

_____

_____

Zadanie 3. Przyporządkuj wypowiedzi do funkcji dominującej. Wpisz je do właściwej kolumny. ___ / 6 pkt

Termin zgłoszeń mija 15 października. Jakie to niesprawiedliwe!
Podpisz petycję jeszcze dziś. Muzeum jest zamknięte w poniedziałki.
Uwielbiam jesienne poranki! Nie przegap okazji – kup bilet w przedsprzedaży!

informatywna	ekspresywna	impresywna

Zadanie 4. Przekształć komunikat *Zamknij drzwi!* tak, aby był zgodny z etykietą językową w rozmowie z osobą starszą, której nie znasz. Zapisz jedną wersję. ___ / 1 pkt

_____

_____

Podgląd • Pierwsza Ławka

Język i komunikacja – zadania typu maturalnego

KARTA 3/9

Polecenia i punktacja jak na maturze 2027

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 9 pkt

Zadanie 1. Przeczytaj tekst i wykonaj zadania. ___ / 3 pkt

Obrazki zamiast słów?

(Tekst na karcie 2. Wróć do niego.)

Tekst przygotowany do zestawu.

1.1. Na podstawie tekstu *Obrazki zamiast słów?* Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. ___ / 1 pkt

1. Autor uważa, że emotikony przekazują przede wszystkim nowe informacje o świecie.	**P**	**F**
2. Według autora znaczenie obrazków bywa ustalone tylko w wąskiej grupie osób.	**P**	**F**
3. Autor przewiduje, że obrazki całkowicie zastąpią słowa w komunikacji.	**P**	**F**

1.2. Rozstrzygnij, czy autor tekstu *Obrazki zamiast słów?* ocenia emotikony wyłącznie negatywnie. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do dwóch fragmentów tekstu.
Rozstrzygnięcie: .....
Uzasadnienie: ..... ___ / 2 pkt

Zadanie 2. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.
Zdanie *Obrazek działa tu jak uśmiech w rozmowie* (akapit 2.) wyjaśnia, że emotikona ___ / 1 pkt

A. pełni podobną funkcję jak mimika – pokazuje nastawienie nadawcy.

B. jest ikoną, bo wygląda jak uśmiech każdego człowieka.

C. przekazuje informacje o świecie szybciej niż wyraz.

D. podtrzymuje kontakt, gdy rozmówca długo milczy.

Zadanie 3. Wyjaśnij, na czym polega funkcja impresywna wypowiedzi *Nie przegap okazji – kup bilet w przedsprzedaży!* Wskaż dwa środki językowe, które ją budują. ___ / 2 pkt

Kartkówka 1: znak i akt komunikacji – grupa A

15 minut · 8 pkt

KARTA 4/9

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 8 pkt

Zadanie 1. Przyporządkuj przykładom rodzaj znaku. Wpisz literę: a) oznaka, b) ikona, c) znak umowny. ___ / 3 pkt

1. dym nad lasem — a) oznaka
2. obrazek kosza przy przycisku „usuń” — b) ikona
3. wyraz *drzewo* — c) znak umowny

1 ____ 2 ____ 3 ____

Zadanie 2. Wpisz nazwy składników aktu komunikacji w podanej sytuacji: dyrektor przez radiowęzeł informuje uczniów o odwołanych lekcjach. ___ / 3 pkt

1. nadawca: _____
2. odbiorca: _____
3. kontakt: _____

Zadanie 3. Wyjaśnij, co znaczy, że znak językowy jest dwustronny. Podaj przykład. ___ / 2 pkt

_____

_____

_____

PIERWSZA ŁAWKA

Sprawdzian: Język i komunikacja – grupa A

45 minut · 27 pkt

KARTA 8/9

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 27 pkt

Zadanie 1. Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

___ / 4 pkt

Po czym poznać drogę?

Kiedy wchodzimy do nieznanego budynku – szpitala, lotniska, dużego urzędu – przez chwilę czujemy się zagubieni. Pomagają nam wtedy tabliczki i strzałki. Dobrze zaprojektowany system oznaczeń sprawia, że prawie nikogo nie musimy pytać o drogę.

Projektanci takich systemów chętnie sięgają po obrazki: sylwetkę walizki, kubek z parującą kawą, schematyczną postać przy schodach. Obrazek ma tę zaletę, że zrozumie go także turysta, który nie zna języka kraju. Nie wszystko jednak da się narysować. Jak pokazać obrazkiem „dział reklamacji" albo „pokój przesłuchań świadków"? Tu projektant musi sięgnąć po słowa.

Najlepsze oznaczenia łączą więc oba sposoby. Strzałka i obrazek prowadzą wzrok, a krótki napis rozwiewa wątpliwości. Ważna jest też konsekwencja: jeśli na parterze zielony kolor oznacza wyjście, to na piętrze nie może oznaczać toalety. Znak działa tylko wtedy, gdy wszyscy trzymają się tej samej umowy.

Tekst przygotowany do zestawu.

1.1. Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

___ / 1 pkt

1. Autor twierdzi, że obrazek zawsze wystarcza do oznaczenia pomieszczenia.	**P**	**F**
2. Według autora obrazki pomagają osobom, które nie znają języka danego kraju.	**P**	**F**
3. Autor podkreśla, że znaki muszą być stosowane konsekwentnie.	**P**	**F**

1.2. Wyjaśnij, dlaczego według autora dobre oznaczenia łączą obrazki i słowa.

___ / 1 pkt

1.3. Na podstawie akapitu 3. wyjaśnij, co autor rozumie przez „tę samą umowę". Użyj terminu znak umowny.

___ / 2 pkt

Podgląd • Pierwsza Ławka

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Język i komunikacja – kartkówki, sprawdzian, powtórka – język polski, kl. 1 LO (zakres podstawowy)

Podgląd pokazał 9 z 27 stron. Pełna wersja: 27 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Karta 1: Język i komunikacja – najważniejsze wiadomości – 4 zadania, 11 pkt
- Karta 2: Język i komunikacja – ćwiczenia – 5 zadań, 20 pkt
- Karta 3: Język i komunikacja – zadania typu maturalnego – 5 zadań, 9 pkt
- Karta 4: Kartkówka 1: znak i akt komunikacji – grupa A – 3 zadania, 8 pkt
- Karta 5: Kartkówka 1: znak i akt komunikacji – grupa B – 3 zadania, 8 pkt
- Karta 6: Kartkówka 2: funkcje tekstu i etykieta – grupa A – 3 zadania, 7 pkt
- Karta 7: Kartkówka 2: funkcje tekstu i etykieta – grupa B – 3 zadania, 7 pkt
- Karta 8: Sprawdzian: Język i komunikacja – grupa A – 8 zadań, 27 pkt
- Karta 9: Sprawdzian: Język i komunikacja – grupa B – 8 zadań, 27 pkt Karta 1 przypomina najważniejsze wiadomości i pokazuje wzorcowe odpowiedzi z komentarzem.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail
pierwszalawka.pl/material/polski-liceum-klasa-1-dzial-07-jezyk-i-komunikacja